TWENTS RENTMEESTERSCHAP NIEUWE STIJL

Han ten Broeke

5 september 2019

INLEIDING

In januari 2019 ontving ik van het platform Ondernemend Twente (OT) de opdracht om in een gesprek met zo'n vijftig Twentse ondernemers (*zie bijlage 3*) hun wensen en verlangens te inventariseren om de Twentse regio en de ondernemersbelangen beter te positioneren in de verschillende overlegcircuits.

Ik heb deze opdracht aanvaard onder de randvoorwaarde dat die vijftig ondernemers aan de hand van enkele looplijnen (arbeidsmarkt, leefomgeving, infrastructuur, onderwijs en landbouw) zouden worden gedwongen daarbij harde prioriteiten te stellen.

Het resultaat dat hier voorligt is dus geen verlanglijst, maar de kern van prioriteiten die door de meeste ondernemers het duidelijkst naar voren is gebracht. Ik heb die vervolgens geanalyseerd, van de looplijnen actielijnen gemaakt en doe aanbevelingen. In enkele gevallen heb ik de politieke ontvangst voorbereid. Hierbij het resultaat.

Graag spreek ik mijn dank uit aan Nicoline van der Schaft, die mij van start tot finish heeft bijgestaan en zonder wie deze rondgang onmogelijk zou zijn geweest.

SAMENVATTING ACTIELIJNEN:

Overlegcultuur Twente

- Vervang de huidige overdaad aan overlegtafels door een gestructureerd regio-directie model (Twente Board nieuwe stijl) en een Raad van Toezicht (Twente Top nieuwe stijl) en stel een Twents boegbeeld aan à la Wim van der Leegte.

Arbeidsmarkt en scholing

- Vergroot structureel het regionale Twentse verdienmodel door een gerichte aanpak van, in de eerste plaats, het on- en onderbenutte arbeidspotentieel dat wordt geschat op ruim 30.000 arbeidskrachten.
- Zet een regionaal detacheringsbureau op om de conjuncturele fluctuaties op de Twentse arbeidsmarkt op te vangen.
- Verruim de mogelijkheden voor in huis scholing en academies van bedrijven door het naar voren halen van uitkeringsgelden, waarmee de scholingsbudgetten kunnen worden vergroot. Verklein de afstand tussen mkb en de verschillende onderwijsinstellingen.

Woningbouw en vestigingsklimaat

- Bouw met voorrang door Twentse bouwondernemingen starterswoningen onder de euro 2 ton en kleine gezinswoningen onder de 2,5 ton. Maak daarbij gebruik van de uitzonderingsregels die het rijk (minister Ollongren, TK-brief 29 mei 2019) voor tijdelijke woningbouw heeft gesteld en de verruiming die mogelijk is onderWaBo en Wro.
- Verruim snel de mogelijkheden om leegstand van kantoor- en andere bestemmingspanden in kernen en stadscentra om te zetten naar appartementen voor senioren.

Infrastructuur

- Alle regionale en bestuurlijke inzet moet gericht worden op meer en snellere treinverbinding van Twente met de Randstad en Berlijn. Het streven moet zijn om de Ziggo Dome binnen een uur en een kwartier (ook en vooral in het weekeinde en 's nachts) en Amsterdam centrum en Schiphol binnen een uur te bereiken.
- Zet alles op alles om Enschede op de spoorlijn Berlijn een centrale stopplaats te laten zijn.

Landbouw en innovatie

- In Twente moet gemeenschappelijk worden uitgestraald en ook waargemaakt dat, anders dan in de rest van Nederland, het boerenbedrijf niet de veroorzaker van problemen is (CO_2- en stikstof-uitstoot) maar juist de oplossingen biedt. Gemeenten en Cogas moeten volop ruimte bieden aan boeren die hun biogas via het bestaande gasleidingennet aanbieden om bijvoorbeeld industrieterreinen en huizen te verwarmen. Twente CO_2-neutraal moet met behulp hiervan mogelijk worden in 2030.
- Mineral Valley wordt door minister Schouten nu als experimenteergebied aangewezen en is ook een project binnen de regiogelden. Hier kan een veel positievere benadering worden gekozen als wordt erkend dat boeren ook energieleveranciers en vervoerders mogen worden.

REGIONAAL RENTMEESTERSCHAP 2.0

Twente kent tal van formele en informele overlegcircuits. Ondernemers besteden hier, vaak noodgedwongen, onevenredig veel tijd aan. Ze voelen zich verantwoordelijk voor de welvaart en het welzijn van de regio en komen dus getrouw opdagen, maar vragen zich ook af hoe zinvol al die koffietafels zijn. Zonder iets toe of af te doen aan het belang van al deze gremia zijn het er wel veel: de Twente Top, Twente Board, Industriële Kring Twente, De Industry Board, Elan, Ondernemend Twente en nog tal van andere meer informele bijeenkomsten.

Dat kan en moet allemaal veel efficiënter en effectiever, wat ook een nadrukkelijk verzoek is van de vijftig ondernemers die ik sprak. Waarom nemen we geen voorbeeld aan een andere kennisregio die dat heel slagvaardig heeft georganiseerd, zoals Brainport Eindhoven? Daar hebben ondernemers en politiek een goed werkend model, waarin samenwerking en wederzijds eigenaarschap leidend is. Er worden geen gelden van rijk of provincie uitgegeven aan projecten zonder dat die een eigenaar, of zelfs co-financiering kennen door en van ondernemers.

Ecosysteem creëren

In Twente is het nog steeds mogelijk dat bijvoorbeeld de Agenda voor Twente of de regiogelden worden bedacht en besteed zonder dat de ondernemers, anders dan de direct betrokkenen, hiervan op de hoogte zijn. Dat gaat in Eindhoven anders. Zonder het Eindhoven-model heilig te verklaren, wat in de regionale pers soms gebeurt, is Twente nu eenmaal niet te vergelijken met een regio die heel nadrukkelijk Philips en ASML als grote multinationale spelers kent en de HighTech Campus met 12.000 mensen en 200 bedrijven.

Daar kunnen we wel enkele dingen van leren. Brainport vormt een ecosysteem met kennisinstellingen, maakindustrie, toeleveranciers, onderwijs en overheden met als motto ‘kennis-kunde-kassa’. Het gaat zelfs zover dat het regionaal-economisch beleid niet primair een zaak van provincie en gemeenten is, maar dat zij dit samen met de ondernemers vormgeven. Zowel de burgemeester van in dit geval Eindhoven, een aansprekende ondernemer als Wim van der Leegte of een bekende hoogleraar als Maarten Steinbuch treden afwisselend als boegbeeld op. Ook Twente zou zo’n boegbeeld moeten hebben: bekend bij een breed publiek en iemand die de weg kent in de regio, in politiek Den Haag en in Brussel. Deze vraag kwam, vrijwel onuitroeibaar, naar voren uit mijn inventarisatie.

Bevoegdheden delen

Twente Board zou namens de ondernemers de handen gestructureerd ineen moeten slaan met de wethouders van de gemeenten in de regio en University of Twente. De eerste stappen hebben de wethouders van de drie grote gemeenten Almelo, Hengelo en Enschede al gezet. Wat mij betreft zou dat in eerste instantie moeten gaan om de wethouders die economisch beleid in hun portefeuille hebben te bewegen hun bevoegdheden voor wat betreft de economische programma’s in de regio geheel en al over te dragen en uitsluitend uit te oefenen in een directiemodel zoals Brainport Eindhoven. De Twente Board is daarvoor het aangewezen orgaan. Eventueel zou deze werkwijze later naar Sociale Zaken kunnen worden uitgebreid. Dat is een radicale stap,

waarbij de wethouders vrijwillig een deel van hun democratische bevoegdheden gaan delen met een ongekozen directiestructuur zoals in Brainport Eindhoven. Maar het is de enige manier om effectief regionaal beleid op overtuigende en succesvolle wijze te voeren. Samen zetten zij het beleid uit. Twente Top fungeert dan als een soort Raad van Commissarissen, die zicht houdt op de grote lijnen en gevraagd of ongevraagd advies geeft. De Twente Top zou een boegbeeld moeten aanstellen.

Twents rentmeesterschap 2.0

Het belang van een nieuw overlegmodel neemt toe nu steeds meer Twentse bedrijven in buitenlandse handen komen. De eigendomsverhoudingen (en mogelijk ook de hoofdkantoren) die nu nog dominant Nederlands/ Twents georiënteerd zijn, zullen door de globalisering in toenemende mate in buitenlandse handen komen. Dit is een ontwikkeling waar door verschillende ondernemers op werd gewezen, maar waarvan de consequenties in de regio nog maar amper worden gerealiseerd. Om er een paar te noemen waarbij dat al is gebeurd: Grolsch, Vredestein, Ten Cate. Lange tijd iconische Twentse familiebedrijven gerund door ondernemers die elkaar kenden, samen in het geweer kwamen als een partij in moeilijkheden dreigde te raken: noaberschap als ondernemersplicht, een soort privaat rentmeesterschap waarin Twentse ondernemingen sinds de Twentse Bank en Stork uitblonken, zijn snel op hun retour. Dat zal vergaande gevolgen hebben voor de bereidheid van bedrijven om die, nu nog vanzelfsprekende, regionale rol te vervullen. Dat kan effecten hebben op deelname aan projecten of sponsoring, maar ook aan de bereidheid om deel te nemen aan allerlei vormen van overleg. Gecombineerd met de wildgroei van overlegtafels en de wat stroperige besluitvorming waarin ondernemers zich bepaald niet herkennen, is een radicale wijziging van het Twentse overlegmodel niet alleen urgent, maar op termijn ook onvermijdbaar.

Dat pleit voor een model dat we 'Twents rentmeesterschap 2.0' moeten noemen. Het overnemen van belangrijke elementen van het Eindhoven Brainport-model is hiervoor slechts een eerste aanzet.

ARBEIDSMARKT EN SCHOLING

Twente is op het gebied van de arbeidsmarkt een regio die vaak in negatieve zin afwijkt van de landelijke trend (*zie bijlage 1*). In tijden van economische groei laat de regio Twente zien dat het beter dan de rest van het land kan presteren, terwijl de regio tijdens neergang vaak onder het landelijk gemiddelde presteert. De overwegend zware tertiaire structuur van de regionale economie (met veel productiebedrijven) is tegelijk ook gevoelig voor conjuncturele invloeden, terwijl er tegelijk ook structurele tekortkomingen bestaan.

Het meest duidelijk wordt dat in de mismatch tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt, met daarnaast een bijzonder grote groep mensen die zich om velerlei redenen niet aanbiedt op die arbeidsmarkt. Daardoor wordt het verdien- en absorptievermogen aangetast, wat tot gevolg kan hebben dat de huidige krappe arbeidsmarkt zo ingeruild wordt voor snel oplopende werkeloosheid als het economisch tij weer tegenzit. Recente cijfers (*zie bijlage 1)* bevestigen dat beeld. Dit jaar lijken de werkloosheidscijfers in Twente iets gunstiger uit te pakken dan landelijk. Aan de andere kant neemt het aantal vacatures sterk toe.

Nu de economie nog altijd groeit, is het is dus een absolute prioriteit om juist nu voorbereidingen te treffen voor mindere tijden, zodat Twente haar "abonnement" op *underperformance* in slechte tijden van zich af kan schudden. Dit is in het belang van de bedrijven die de eerste klap opvangen bij economische tegenwind, maar ook van de overheden en onderwijsinstellingen die direct daarna worden aangesproken, terwijl vaak dan bezuinigingsprogramma's hun inzet weer beperken.

Uit de rondgang langs ondernemers bleek een breed bewustzijn dat de huidige overspannen arbeidsmarkt heel snel kan omslaan als de economische groei tegenvalt. De aard en structuur van veel Twentse bedrijven maakt ze veel afhankelijker van de ontwikkeling van de wereldeconomie, een handelsoorlog of de vraag vanuit China dan in het verleden toen vooral Nederland en Duitsland het afzetgebied vormden. Top prioriteit voor de arbeidsmarkt is dus om zowel structurele als frictiewerkloosheid in onze regio te voorkomen of te bestrijden. Dat kan door meer ruimte te bieden voor in huis scholing alternatieven bij bedrijven in samenwerking met de onderwijsinstellingen en door actief het aanbod van on- en onderbenut personeel aan te pakken.

Op dit moment is er, ondanks de gunstige economie, nog altijd een mismatch tussen de vraag van ondernemers en het aanbod op de arbeidsmarkt (*zie bijlage 1*). Vooral als het gaat om ICT'ers, technische beroepen, transport en dienstverlening is de arbeidsmarkt hier krap. De grootste vraag is naar laag en middelbaar opgeleid technisch personeel. Voor een deel is deze ontwikkeling toe te schrijven aan het vertrek van veel Twentenaren naar elders, wat onvoldoende is gecompenseerd door het aantrekken van mensen buiten de regio.

On- en onderbenut arbeidspotentieel

De regio Twente wijkt behoorlijk af van andere regio's als het gaat om mensen die niet in de bestanden voorkomen als werkzoekende. Daar kunnen allerlei goede motieven voor zijn, bijvoorbeeld een toereikend gezinsinkomen, maar het tast het verdienvermogen van de regio aan. En dat verdienvermogen kan het verschil

maken bij het mobiliseren van de veerkracht bij een volgende crisis. Om aan de vraag van de ondernemers te kunnen voldoen, moeten we ons richten op zowel de bestanden met inactieven van UWV en gemeenten, als op mensen die geen uitkering hebben maar wel zouden kunnen werken. Dit onbenutte arbeidspotentieel kan voor een deel de bestaande vacatures opvullen.

Uit onderzoek (*bron: zie bijlage1*) blijkt dat er onder deze groep wel degelijk bereidwilligheid is aan de slag te gaan. De totale groep wordt zelfs geschat op 33.000, waarbij enkele categorieën wel degelijk kans zouden maken met een gericht arbeidsmarktbeleid. Ook is op andere plekken in het land gebleken dat een gerichte aanpak, waarbij er goed wordt geïnventariseerd naar wat mensen met een uitkering kunnen en waaraan ondernemers behoefte hebben, er vaak veel meer goede matches zijn te bereiken.

Als we er in slagen delen van het onbenutte potentieel én mensen met een uitkering aan de slag te krijgen, legt dat een goed fundament voor een gezonde toekomst van de Twentse arbeidsmarkt. Het helpt ondernemers, ook in mindere tijden, te groeien en het beroep op collectieve voorzieningen te beperken. Zowel structuur- als conjunctuurwerkeloosheid (nu minder zichtbaar) worden dan bestreden en Twente komt er dan fundamenteel beter voor te staan.

Het verdient dus aanbeveling vraag en aanbod op de arbeidsmarkt verder nauwkeuriger in kaart te brengen. De ondernemingen in de Industry Board hebben aangegeven hier aan mee te willen werken en, op basis van eerder onderzoek (*bron: zie bijlage 1)*, nader onderzoek te doen met aanbevelingen voor een gerichte inzet. Dat onderzoek sluit dan overigens naadloos aan bij de plannen die VNO/NCW Oost-Nederland heeft ingediend bij het ministerie van SZW (en het initiatief 'Perspectief op werk') om regionale arbeidsmarkten een impuls te geven. Dit plan zou staatsecretaris Van Ark kunnen omarmen, want zij vraagt in haar plannen om eigenaarschap van de zijde van de private sector. Als de Twentse ondernemers snel een aanbod formuleren ben ik ervan overtuigd dat staatssecretaris Van Ark van SZW bereid is naar de regio te komen en de hiervoor beschikbare gelden gericht in te zetten. Essentieel is dat dit werkgelegenheidsproject door ondernemers zelf wordt geleid.

Detachering op regio-basis

Twentse ondernemers vormen een slag apart: ze kennen elkaar, steunen elkaar, weten elkaar te vinden. Dat opent ook in dit verband perspectieven. Hun onderlinge verbondenheid zou dan ook gediend zijn met een nieuw initiatief, namelijk alternatieve vormen van detachering organiseren. Medewerkers die in het ene bedrijf overtollig worden, zijn wellicht in een ander juist welkom. Zeker de vele productiebedrijven in de regio hebben doorlopend behoefte aan allerlei typen van geschoolde arbeid. Dit plan voor regionale detachering zou een effectieve doorstroming op de arbeidsmarkt in Twente teweeg kunnen brengen. Nauwe onderlinge samenwerking met gemeenten en UWV zijn hierbij cruciaal, maar het initiatief ligt hier bij ondernemers die elkaar kennen en iets gunnen. Zij weten het beste welk type personeel overtollig is vanwege seizoensinvloeden (bijvoorbeeld in de groenbedrijven), overcapaciteit of andere omstandigheden. De verschillende commerciële detacheringsbureaus kunnen gewoon hun bemiddelingswerk blijven doen, maar de kennis in bedrijven en UWV's zou beter ontsloten moeten worden.

In huis scholing

Uit mijn inventarisatie onder vijftig ondernemers is gebleken dat zij, om aan geschikt personeel te komen, bereid zijn ver te gaan om in huis scholing aan te bieden. Met andere woorden: zelf investeren in medewerkers. Tegelijk is het duidelijk dat vrijwel geen van de schoolverlaters (geldt zeker voor mbo 2 en 3, maar ook voor hbo en wo) gemiddeld gesproken binnen twee jaar rendabel is te maken voor het bedrijfsleven. Er is brede waardering voor het werk dat de onderwijsinstellingen doen en alle ondernemers achten het cruciaal dat samenwerking met de drie grote onderwijsinstellingen die Twente rijk is (Saxion, ROC Twente, universiteit) absoluut behouden moet worden. Veel onderemmers zien voordelen in intensievere samenwerking en uitwisseling. De mogelijkheden hiertoe moeten verder worden onderzocht en als prioriteit worden aangemerkt door Twente Board.

In dat verband zou Twente uitstekend geschikt zijn als regio om te experimenteren met het fenomeen werken met behoud van uitkering. Dat geld zou naar voren gehaald kunnen worden om leer-werkplaatsen te creëren, zodat het instrument van in huis opleidingen (of academies) breed ingang vindt. De ouderwetse "*lehrstellen*" (leerling-meester plaatsen) zijn in veel productiebedrijven al gemeengoed, maar zouden dat breder moeten worden.

WONINGBOUW EN VESTIGINGSKLIMAAT

Voor de economische basis van Twente en de toekomstbestendigheid en vermogensopbouw van jongeren is het noodzakelijk om met voorrang te kijken naar de situatie van het woningaanbod in Twente. Het is een van de mooiste regio's om te wonen en de huizenprijzen zijn er relatief laag. Maar ook Twente lijdt aan het fenomeen dat starterswoningen onder de twee ton en woningen voor jonge gezinnen onder de 2,5 ton amper of niet voorhanden zijn.

Er zijn bouwbedrijven genoeg in Twente, maar ze kunnen je allemaal uitleggen waarom het qua kostprijs en rendement vrijwel onmogelijk is te bouwen voor deze marktprijzen in dit segment. En dat terwijl de omgeving zodanig is dat, als dit wel zou lukken, er een concurrentievoordeel komt dat de regio uniek maakt in Nederland.

Woningbouw voor starters en senioren

Naast goede bereikbaarheid via weg, spoor en water dienen er ook voldoende betaalbare starterswoningen te komen om onze regio aantrekkelijk te houden. In heel Nederland hebben jonge starters namelijk een enorm probleem om hun eerste woning aan te schaffen. Met name als er ook kinderen in het spel zijn. Het hele Nederlandse vermogensopbouwsysteem is erop gericht om een goed pensioen aan te vullen met de waarde van de eigen woning. Maar steeds meer jongeren blijven ook nog tussen hun dertigste en veertigste huren. Tegelijkertijd zien we dat ouderen te lang in hun wooncarrière de doorstroom blokkeren.

Nederland vergrijst en in Twente is dit nog sterker zichtbaar dan in de rest van het land. Twente is aantrekkelijk voor gepensioneerden, maar die hebben een relatief lagere economische toegevoegde waarde dan jongeren. Jongeren in heel het land hebben een extra prikkel nodig om voor hun werk naar Twente te verhuizen. Voldoende beschikbare starterswoningen onder de twee ton zijn daarbij cruciaal omdat het merendeel van de starters een woning zoekt in deze prijscategorie. Woningcoöperaties kiezen echter niet meer voor dit goedkopere segment woningen, omdat dit niet of nauwelijks rendeert.

Van de vier grote Twentse steden stonden begin 2019 alleen in Almelo woningen te koop die minder dan een ton kostten. Dit zijn echter veelal oude woningen uit de jaren '40 en '50 met een laag energielabel waar veel aan moet gebeuren. Daarmee zijn ze niet aantrekkelijk voor starters.

Ook wanneer we alle vraagprijzen van woningen in een stad als Enschede op een rij zetten, zien we in onderstaand figuur dat de mediaan een stuk boven de twee ton uitkomt.

Figuur: Mediaan vraagprijs koopwoningen in Enschede september 2008 – december 2018

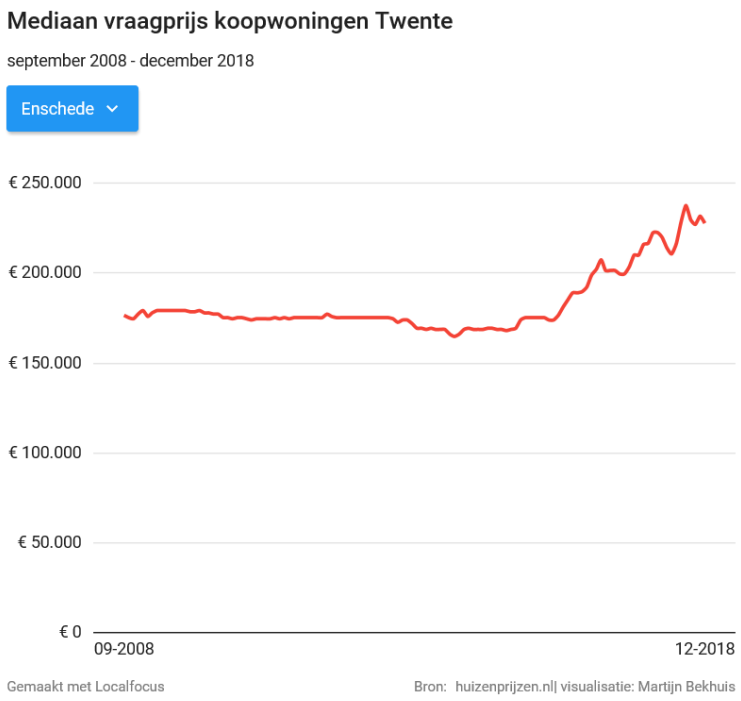

Er is dus een dringende behoefte aan nieuwe woningen van maximaal € 200.000. Deze urgentie wordt versterkt door het feit dat starters geconfronteerd worden met strenge hypotheeknormen waarbij meer eigen geld nodig is, wat de starter vaak niet heeft.

We hebben genoeg bouwers in onze regio die deze handschoen willen oppakken, maar zij hebben hiervoor wel de ruimte en de ruggensteun nodig van de overheid. Er is hiervoor vanuit het kabinet een eerste handreiking gedaan. Minister Ollongren heeft in een Kamerbrief van 29 mei 2019 laten weten dat zij van mening is dat gemeenten voldoende (juridische) mogelijkheden moeten hebben om via tijdelijke woningbouw snel en flexibel in te kunnen spelen op (plotseling) optredende woonbehoefte.

Via de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) en de Wet ruimtelijke ordening (Wro) wordt inmiddels geëxperimenteerd met mogelijkheden om (tijdelijk) in afwijking van het bestemmingsplan te mogen bouwen. Denk hierbij aan een niet-woonbestemming die 10 tot 15 jaren tijdelijk kan worden bestemd in combinatie met een vrijstelling van verhuurdersheffing. In afwijking van het bestemmingsplan kan dan dus tijdelijk gebruik worden gemaakt van grond of gebouwen ten behoeve van woningbouw voor een periode van langer dan tien jaar. Hiervoor is als experiment de proceduretermijn voor vergunningverlening ingekort van 26 naar 8 weken. Dit heeft een positief effect op de financiële haalbaarheid van de projecten en verlaagt de drempel voor bouwers om in te zetten op flexibele woningbouw.

Als stip op de horizon zou Twente een topprioriteit moeten maken van aanboduitbreiding van woningen voor starters onder de € 200.000 en voor jonge gezinnen onder de € 250.000.

Daarnaast dienen ongebruikte kantoorpanden, die in kernen van verschillende Twentse gemeenten te vinden zijn die nu met leegstand te maken hebben, te worden omgebouwd tot woningen voor ouderen met topvoorzieningen. Daarmee wordt een van de belangrijkste bezwaren weggenomen om niet voor Twente te kiezen dan wel Twente te verlaten. Omgekeerd profileert Twente zich dan juist als aantrekkelijke plaats van vestiging voor jong en oud.

INFRASTRUCTUUR

Ondernemers in Twente hebben grote waardering voor de verbeteringen van de infrastructuur die de afgelopen jaren zijn gerealiseerd (*zie bijlage 2*). Lange tijd hebben onder meer Twentse Tweede Kamerleden, in samenspraak met de andere deelnemers aan de Twente Top, zich sterk gemaakt voor een betere bereikbaarheid van de regio en zijn verschillende wensen op dat vlak ook door verschillende kabinetten gehonoreerd. Het ging daarbij om verbreding van de A1, aanpassing van de N18 en de N35, het beruchte 'karrenspoor', verdieping van het Twentekanaal en veiligheidsaanpassingen aan de N36.

De lobby voor meer asfalt en een betere waterweg heeft dus vruchten afgeworpen en dat zien ondernemers ook. Verder hebben de waterwegen, belangrijk voor aan- en afvoer van goederen, de nodige aandacht gekregen. Eerder is het Twentekanaal verruimd en verdiept en nu is het oostelijk deel aan de beurt. Hoe meer binnenvaartschepen er bedrijven langs het Twentekanaal bedienen, hoe minder vrachtwagens er nodig zijn. Dubbele winst voor bereikbaarheid én milieu.

Prioriteit voor treinverbindingen

Wel blijft het knooppunt Azelo-Buren en de verdere verbreding van de A1 een punt van zorg, al wordt een groot deel nog onderhanden genomen. Maar waar vrijwel alle ondernemers wel verdere verbreding en intensivering van deze verbindingen ziet zitten, is een opmerkelijk gezamenlijk punt dat eruit springt: treinverbindingen. Veel ondernemers ondervinden ook zelf dat er een maximum is aan de mate waarop in Nederland nog meer wegcapaciteit kan worden gecreëerd. Zij zien nu, nagenoeg over de volle breedte, de voordelen van meer en snellere treinverbinding als prioriteit.

Regio aantrekkelijk maken

Nu Twente geen vliegveld meer heeft voor het vervoer van personen of vracht, moeten we onze aandacht naast weg en water dus volop richten op het spoor. Twentse ondernemers zien vrijwel zonder uitzondering de trein als een van de belangrijkste vervoermiddelen voor de naaste toekomst. De motivering daarvoor is niet slechts bedrijfseconomisch, maar vooral vanwege het uitstralingseffect van Twente als vestigingsplaats voor bedrijven, voor het aantrekken van arbeid van buiten en vrijetijdsbesteding van werknemers in de regio. Goede verbindingen per spoor met onder meer de Randstad zijn daarvoor cruciaal. Voor zowel bedrijven als werknemers is de trein in veel gevallen een snel en comfortabel alternatief voor de auto.

Twente binnen uur en kwartier van het Ziggo Dome

Twee zaken hebben prioriteit. Allereerst Twente als knooppunt op de lijn Amsterdam-Berlijn. Op dit traject verwacht NS het komende decennium een sterkte groei van het aantal reizigers. Met het verlies van Twente als luchthaven zou de trein een concurrerend alternatief kunnen zijn voor het vliegtuig richting Duitse steden.

Een tweede wens is het bekorten van de reistijd in een hogesnelheidstrein die van het centrum van Amsterdam naar Twente nog maximaal anderhalf uur zou mogen bedragen. Andersom zou het Ziggo Dome in

een uur en een kwartier bereikbaar moeten zijn. Twentse ondernemers die internationaal zakendoen moeten in dat tijdsbestek ook Schiphol kunnen bereiken.

Zo moet Twente nog aantrekkelijker worden als regio om te wonen en te werken. Dat geldt vooral voor jongeren, jonge gezinnen en hoogopgeleiden die hier aan de slag kunnen (*zie bijlage 2*).

LANDBOUW EN INNOVATIE

In Twente is landbouw van oudsher een belangrijke economische activiteit. De sector heeft zich inmiddels ontwikkeld tot een innovatieve speler, die maatschappelijk relevante initiatieven neemt. Zo wachtte melkveehouder Martin Veldscholten in Noord-Deurningen niet op de totstandkoming van een klimaatakkoord of -wet maar richtte de coöperatie IJskoud op, die een bijdrage levert aan het terugdringen van CO_2-uitstoot en iets deed aan het stikstofprobleem dat inherent is aan de landbouw, zoals we die nu nog kennen.

De klassieke boerencoöperatie gericht op gezamenlijke inkoop heeft nu plaats gemaakt voor een die biogas wint uit koeienmest. Met vijf collega-ondernemers levert de coöperatie per jaar het equivalent van 1 miljoen m^3 aardgas; het verbruik van ongeveer 900 huishoudens. De mest die de melkveehouders in de stal opvangen, gaat de vergister in waar een chemische reactie volgt. In plaats van schadelijke stoffen uit te stoten ontstaat er biogas, dat rechtsreeks naar de afnemers in de omgeving wordt getransporteerd. De coöperatie heeft zelf geïnvesteerd in vergistingsinstallaties en de aanleg van leidingen.

Boer niet het probleem, maar juist de oplossing

De boer is hier niet langer het probleem door de uitstoot van broeikasgassen als CO_2, methaan en stikstof, maar vormt de oplossing. Dat is een benadering die in Nederland niet voorkomt, overal word de boer "gecriminaliseerd". Dit soort innovatieve initiatieven, hoe bescheiden misschien ook, spelen een belangrijke rol in de energietransitie en verdienen dan ook navolging. Hier kunnen ondernemers in de regio ook aansluiten op de Regio Deal, waar Mineral Valley Twente een van de projecten is, gericht op het circulair maken van de landbouw.

Twente experimenteergebied

Ook de landelijke overheid voert actief beleid op dit onderwerp. Zo heeft minister Schouten van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit Mineral Valley Twente als een van de vijf regio's in ons land aangewezen als experimenteergebied. Hier mogen boeren afwijken van de bestaande regels voor het uitrijden van mest, met als doel kringloopaanbouw sneller dichterbij brengen. Dat is prima, maar eigenlijk is het een negatieve benadering van een probleem, in plaats van een positieve benadering met een oplossing en een ambitieuze doelstelling.

Samenwerking met Cogas

De regio moet hier zelf initiatieven ontplooien. Een belangrijke rol is weggelegd voor netwerkbedrijf Cogas, dat in handen is van negen gemeenten in Twente en Salland. Het bedrijf heeft veel ervaring met projecten waarbij biogas als duurzame energiebron een rol speelt. Cogas en hun eigenaren zouden met agrarische ondernemers circulaire landbouw kunnen stimuleren door ruim baan te geven aan het transport van biogas. Dat vergt investeringen in vergisters en leidingen die het biogas transporteren van de boerderijen naar afnemers. Boeren zullen daarvoor als energie-producenten moeten worden erkend, waarbij hen ook ruimte

wordt geboden om als mede-eigenaar en transporteur te opereren. De potentiële particuliere of zakelijke afnemers zoals industrieterreinen moeten eerst in kaart gebracht en gepeild, maar als er voldoende behoefte is zullen enkele industrieterreinen (zoals nu reeds mogelijk in Denekamp) van biogas moeten worden voorzien.

Overheid als aanjager en facilitator

Omdat Cogas ook actief is in biomassa als alternatief voor fossiele brandstoffen, zijn er initiatieven nodig om biologisch afval van landbouwbedrijven op grote schaal te hergebruiken om duurzame energie op te wekken. Reststromen uit land- en bosbouw lenen zich uitstekend voor het maken van biobrandstoffen. Naast zon en wind speelt biomassa een belangrijke rol in het verduurzamen van onze energievoorziening.

Gemeenten, provincie en wellicht rijk zouden hier als aanjager en facilitator kunnen fungeren. Wet- en regelgeving en bestaande afspraken mogen niet in de weg zitten. Misschien moet Twente dus niet alleen een gebied zijn dat een uitzondering krijgt op de uitstoot van stikstoffen en CO_2, maar ook een experimenteergebied voor agrarische ondernemers die als energieleverancier willen opereren. Met de aanwezige land- en bosbouw kan onze regio hier een voorbeeldfunctie vervullen.

BIJLAGE I

ACTIELIJN: ARBEIDSMARKT EN SCHOLING

Stand van zaken Twentse arbeidsmarkt ten opzichte van rest van Nederland

Wanneer we naar de ontwikkeling van de werkgelegenheid in Twente kijken, zien we dat de laatste jaren het aantal banen sterk is toegenomen in onze regio en dat de werkloosheid daalt. Momenteel zijn er 315.499 banen in Twente. We zien ook dat het Twentse werkloosheidspercentage in 2018 in 3,9 bedroeg en daarmee nog slechts 0,1% boven het landelijk gemiddelde zat. Op basis van de eerste gegevens over het eerste kwartaal van 2019 lijkt Twente zelfs net onder het landelijke gemiddelde te duiken. Het aantal werklozen in Twente is gedaald van 19.000 begin 2017 tot 10.500 in het eerste kwartaal van 2019. De Twentse werkloosheid heeft zich de afgelopen jaren dus voortvarend hersteld van de economische crisisjaren. Het is nu zaak om deze ontwikkeling vast te houden en te kijken hoe we dit toekomstbestendig kunnen maken voor periodes van economische tegenwind.

Figuur 1: Werkloosheidspercentage Twente en Nederland

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Twente	4,4	3,8	4,7	5,4	5,2	5,9	7,6	7,6	7,1	6,7	5,2	3,9
Nederland	4,2	3,7	4,4	5,0	5,0	5,8	7,3	7,4	6,9	6,0	4,9	3,8

Bron: Twentse Arbeidsmarktmonitor Mei 2019, Regio Twente

Economische groei Twente sterker dan landelijke trend

Wanneer we kijken naar de economische groei zien we dat Twente het de afgelopen jaren beter doet dan de landelijke trend. Echter is in onderstaande figuur 2 ook zichtbaar dat wanneer de economie wat minder draait, het verval in Twente ook sterker zichtbaar is (zoals in de jaren 2012 en 2013). Het is dan ook van belang om in Twente minder afhankelijk te worden van conjuncturele schommelingen.

Figuur 2: Ontwikkeling economische groei Twente en Nederland 2011-2017

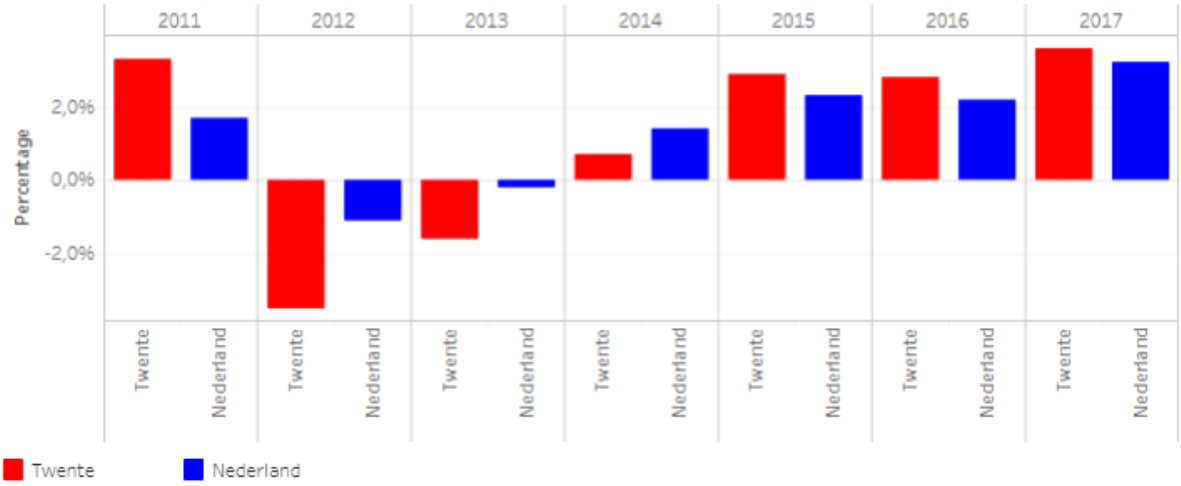

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Twente	3,3%	-3,5%	-1,6%	0,7%	2,9%	2,8%	3,6%
Nederland	1,7%	-1,1%	-0,2%	1,4%	2,3%	2,2%	3,2%

Bron: Kennispunt Twente

Groei van aantal openstaande vacatures in Twente over 2018

Naast de recente positieve ontwikkelingen in Twente met betrekking tot werkloosheidsafname en economische groei zien we tegelijkertijd dat het aantal openstaande vacatures in deze regio sterk blijft toenemen. Dit terwijl er sprake was van een landelijke daling van het aantal openstaande vacatures in de tweede helft van 2018.

Zoals in figuur 3 is te zien, is er over het gehele jaar 2018 in Twente zelfs een groei van 25% van het aantal openstaande vacatures zichtbaar.

Figuur 3: Ontwikkeling aantal openstaande vacatures Nederland en Twente vierde kwartaal 2017 - vierde kwartaal 2018

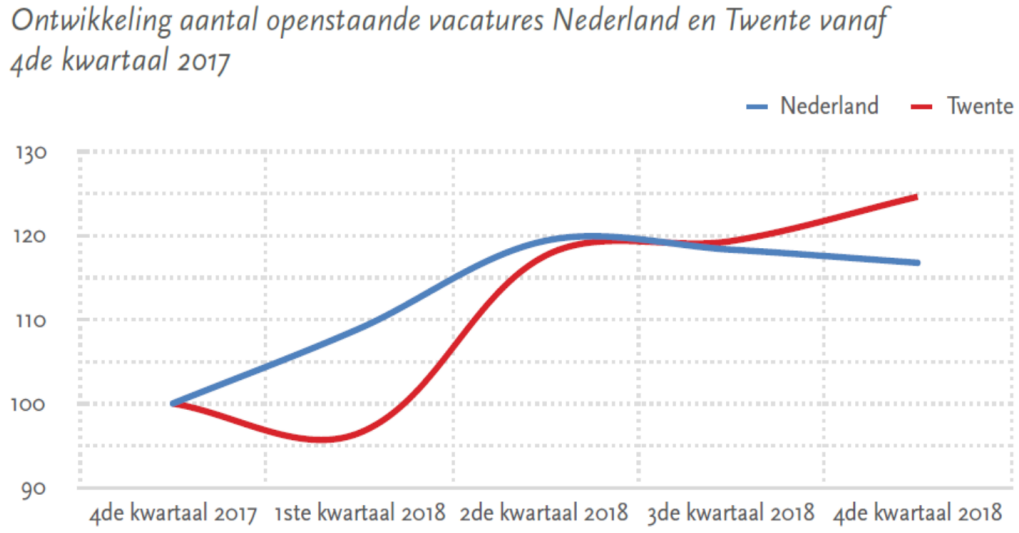

Bron: Twentse Arbeidsmarktmonitor Mei 2019, Regio Twente

We kunnen dus vaststellen dat de Twentse banengroei een dalende werking heeft op de werkloosheid, maar onvoldoende sterk is om iedereen een passende arbeidskans te bieden. De werkloosheid in Twente bestaat daarbij uit twee componenten: frictiewerkloosheid en structuurwerkloosheid. Hierbij ziet frictiewerkloosheid op wrijving tussen vraag en aanbod en structuurwerkloosheid op veranderingen in (de structuur van) de productie. Denk bij structuurwerkloosheid aan bijvoorbeeld werkloosheid die ontstaat door een transitie van vooral industrie naar hoogwaardige ICT. Voornamelijk de Twentse frictiewerkloosheid nam de afgelopen jaren toe vanwege de mismatch tussen vraag en aanbod. Het wordt dus voor Twentse werkgevers steeds moeilijker om aan gekwalificeerd personeel te komen en binnen sommige beroepen is er dan ook sprake van een zeer krappe arbeidsmarkt.

Krapte op arbeidsmarkt het sterkst bij ICT- en technisch personeel

Wanneer we inzoomen op de Twentse arbeidsmarkt zien we dat met name de arbeidsmarkt in de beroepsklasse ICT zeer krap is in Twente.

Figuur 4: Spanningsindicator arbeidsmarktregio's (landkaart) en **Figuur 5:** Spanningsindicator Twente per beroepsklasse (tabel) Bron: UWV, Spanningsindicator

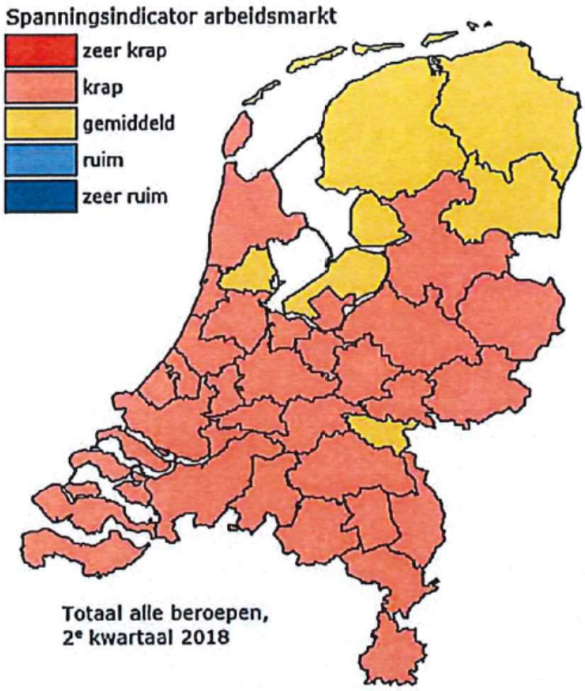

Twente Beroepsklasse	Typering
ICT	zeer krap
Technisch	krap
Transport en logistiek	krap
Dienstverlenend	krap
Zorg en welzijn	gemiddeld
Commercieel	gemiddeld
Economisch en administratief	gemiddeld
Openbaar bestuur	gemiddeld
Pedagogisch	gemiddeld
Managers	gemiddeld
Creatief en taalkundig	ruim

Verder zien we in onderstaande figuur 6 dat de meeste vacatures in Twente ontstaan voor laag- en middelbaar opgeleid technisch personeel.

Figuur 6: Ontstane vacatures per beroepsklasse naar beroepsniveau in Twente derde kwartaal 2017 t/m tweede kwartaal 2018

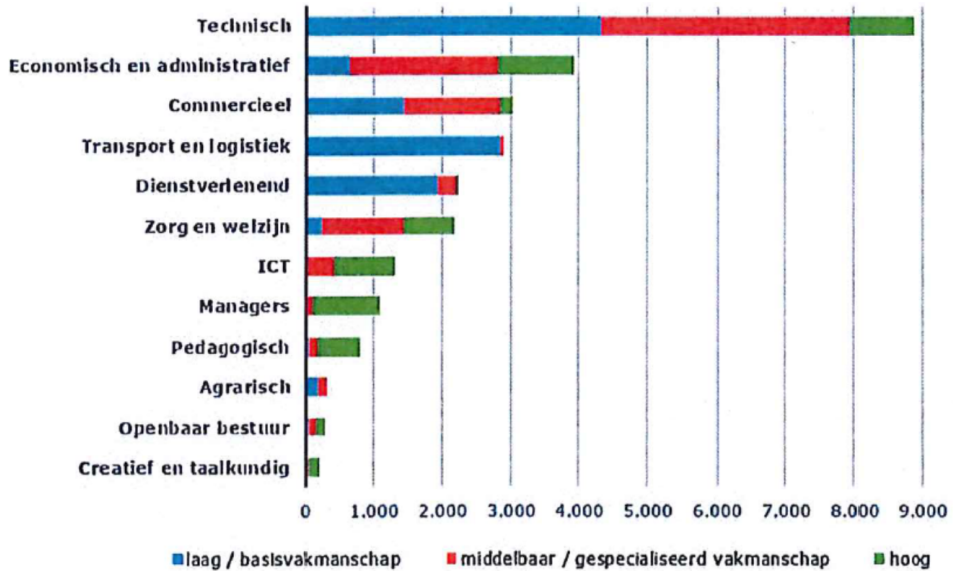

Bron: CBS, bewerking UWV

Aan welke beroepen is het sterkst behoefte?

Op basis van de *Spanningsindicator Arbeidsmarkt*[1] uit de Twentse Arbeidsmarktmonitor van mei 2019, blijkt dat er in Twente niet alleen behoefte is aan ICT- en technisch personeel. Ook is er zeer sterke krapte op de arbeidsmarkt zichtbaar waar het gaat om o.a. ingenieurs, artsen en accountants.

Figuur 7: Krappe en zeer krappe beroepen arbeidsmarkt Twente

Krappe en zeer krappe beroepen arbeidsmarkt Twente

Krap	Zeer krap
Adviseurs marketing, public relations en sales	Accountants
Assemblagemedewerkers	Artsen
Bedrijfskundigen en organisatieadviseurs	Automonteurs
Boekhouders	Bouwarbeiders afbouw
Fysiotherapeuten	Databank- en netwerkspecialisten
Gespecialiseerd verpleegkundigen	Elektriciens en elektronicamonteurs
Hoveniers, tuinders en kwekers	Elektrotechnisch ingenieurs
Kelners en barpersoneel	Financieel specialisten en economen
Laders, lossers en vakkenvullers	Gebruikersondersteuning ict
Managers ICT	Ingenieurs (geen elektrotechniek)
Managers verkoop en marketing	Keukenhulpen
Medisch praktijkassistenten	Lassers en plaatwerkers
Medisch vakspecialisten	Loodgieters en pijpfitters
Productcontroleurs	Machinemonteurs
Productiemachinebedieners	Metaalbewerkers en constructiewerkers
Psychologen en sociologen	Meubelmakers, kleermakers en stoffeerders
Schoonmakers	Productieleiders industrie en bouw
Timmerlieden	Software- en applicatieontwikkelaars
Verpleegkundigen (mbo)	Technici bouwkunde en natuur
Vertegenwoordigers en inkopers	Transportplanners en logistiek medewerkers
Vuilnisophalers en dagbladenbezorgers	Vrachtwagenchauffeurs

Bron: Twentse Arbeidsmarktmonitor Mei 2019, Regio Twente

[1] *De Spanningsindicator Arbeidsmarkt wordt berekend door het aantal openstaande vacatures door het aantal personen met een WW-uitkering met een verstreken WW-duur van minder dan een half jaar te delen. Hoe hoger het getal, hoe hoger de spanning op de arbeidsmarkt voor werkgevers. Deze grootheden worden gebruikt als benadering van de openstaande vraag en het direct beschikbare aanbod.*

Het onbenutte- en onderbenutte arbeidsmarktpotentieel biedt kansen in vacaturestrijd

Interessante vervolgvraag is hoe je weer wat ruimte terug kan winnen op die relatief krappe delen van de Twentse arbeidsmarkt. Om richting de toekomst concrete acties te kunnen ondernemen om potentiële werknemers aan Twente te binden en daarnaast het maximale uit het arbeidspotentieel te halen dat reeds in deze regio aanwezig is, is het zinvol om nader in te zoomen op de samenstelling van de Twentse beroepsbevolking.

Figuur 8: Samenstelling Twentse beroepsbevolking eerste kwartaal 2019

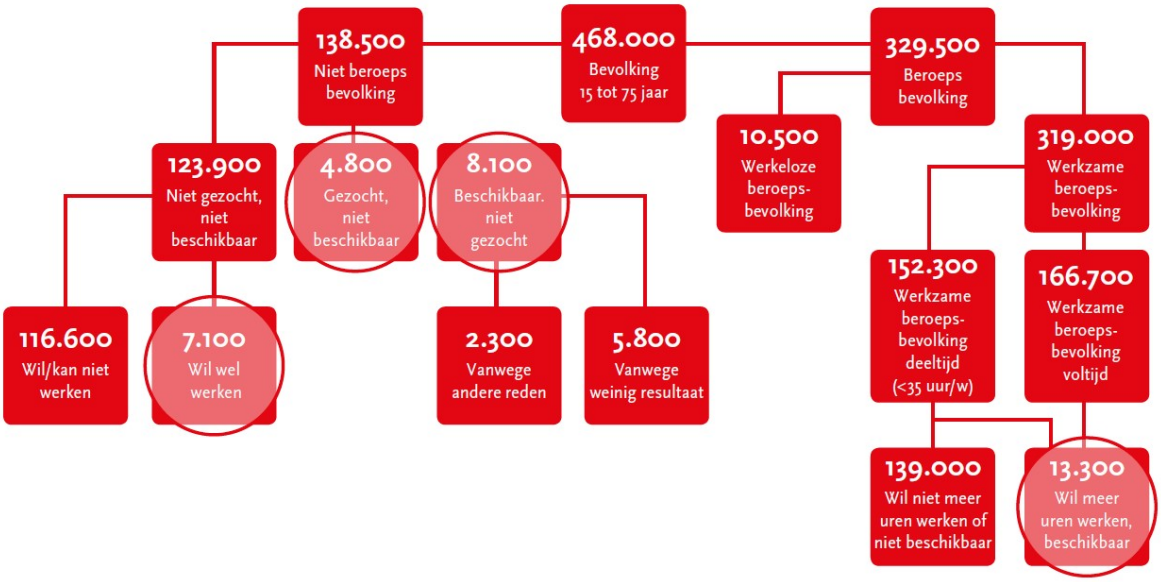

Bron: Twentse Arbeidsmarktmonitor Mei 2019, Regio Twente

Hierboven zijn een viertal relevante cijfers omcirkeld die hier mogelijk een bijdrage aan kunnen leveren. Van de niet-beroepsbevolking in Twente zijn er:

- 4.800 mensen die recent naar werk hebben gezocht, maar niet op korte termijn beschikbaar zijn;
- 8.100 mensen die wel beschikbaar zijn maar recentelijk niet naar werk hebben gezocht;
- 7.100 mensen die niet gezocht worden, niet beschikbaar zijn, maar wel graag willen werken.

Van de mensen die momenteel al tot de beroepsbevolking behoren zijn er:

- 13.300 mensen die graag meer uren zouden willen werken dan ze momenteel doen en hiervoor op korte termijn beschikbaar zijn. Dit worden ook wel *'onderbenutte deeltijdwerkers'* genoemd.

Figuur 9: (Onbenut) arbeidspotentieel: personen die wellicht (meer willen werken) eerste kwartaal 2019

(Onbenut) arbeidspotentieel: Personen die wellicht (meer) willen werken 2019, kwartaal 1		
Arbeidspotentieel		
Werkloze beroepsbevolking	10.500	
Onbenut arbeidspotentieel		
Gezocht, niet beschikbaar	4.800	33.300
Beschikbaar, niet gezocht	8.100	
Niet gezocht, niet beschikbaar, wel werken	7.100	
Wil meer uren werken, beschikbaar	13.300	
Totaal	43.800	

Bron: Twentse Arbeidsmarktmonitor Mei 2019, Regio Twente

Uit bovenstaand overzicht blijkt dus dat het totale arbeidspotentieel in Twente in het eerste kwartaal van 2019 bestaat uit 43.800 mensen. Dit getal bestaat uit 10.500 'regulier' geregistreerde werklozen en uit 33.300 mensen die tot het onbenut- en onderbenut arbeidspotentieel behoren.

Op een totale Twentse bevolking van 468.000 mensen in de leeftijd van 15 tot 75 jaar is een onbenut- en onderbenut arbeidspotentieel van 33.300 mensen een tamelijk grote groep (7,1%).
Dit verborgen arbeidspotentieel (33.300) is als groep ook ruim driemaal zo groot als de groep van de geregistreerde werkloze beroepsbevolking (10.500).

Het is dus zinvol om na te denken over de vraag hoe we deze relatief grote groep gericht(er) kunnen bereiken en hoe we hen mogelijk zouden kunnen mobiliseren om het aantal openstaande vacatures verder terug te dringen in Twente. Daar lijken kansen te liggen voor de Twentse arbeidsmarkt. De vervolgvraag is nu hoe we dit onbenutte- en onderbenutte arbeidspotentieel kunnen inzetten om de specifieke Twentse vraag naar arbeid terug te dringen en de regionale arbeidsmarkt in mindere mate van conjuncturele schommelingen afhankelijk te laten zijn in de toekomst.

Aanbod ministerie Sociale Zaken en Werkgelegenheid: 'Perspectief op Werk'

Om regionale arbeidsmarktregio's een impuls te geven, ligt er een aanbod van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid genaamd 'Perspectief op Werk'. Hierin worden regio's opgeroepen om de kansen te benutten die de huidige arbeidsmarkt biedt en met regionale actieplannen te komen. Het kabinet onderschrijft dat de huidige fase van de Nederlandse arbeidsmarkt om een extra impuls vraagt. Concreet betekent dit dat er €1 miljoen per regio beschikbaar is en dat er bij goede voortgang en actieve deelname aan de landelijke leerbijeenkomsten in 2020 opnieuw aanspraak kan worden gemaakt op ondersteuningsmiddelen.

Regionaal Actieplan Regio Twente

In het voorjaar van 2019 gaf Twente gehoor aan deze oproep in de vorm van een Regionaal Actieplan voor de arbeidsmarktregio Twente voor de jaren 2019 en 2020. Hierin werd getracht om op vernieuwende wijze

werkgevers en werkzoekenden elkaar beter te laten vinden. Tegelijkertijd wordt in dit Regionaal Actieplan beschreven dat men vooral wil aansluiten bij ontwikkelingen die recent in gang zijn gezet en zijn opgenomen in het Meerjarenplan Werkplein Twente.

Waar hebben ondernemers behoefte aan?

Wil de regio Twente in 2020 weer voor €1 miljoen in aanmerking komen, dan is het van eminent belang dat projecten uit het Regionale Actieplan breed worden gedragen door het Twentse bedrijfsleven en dat het goed aansluit op de behoeftes van deze ondernemers. Zij vervullen als werkgevers namelijk een sleutelrol bij oplossingen voor regionale arbeidsmarktproblematiek. Om deze behoeftes scherp in kaart te brengen hebben we met vijftig Twentse ondernemers uit tal van sectoren gesproken. Zij gaven in grote lijnen tijdens deze gesprekken aan dat zij graag de volgende drie elementen terug zouden willen zien in actieplannen voor een toekomstbestendige arbeidsmarkt:

1) **Betere aansluiting tussen MBO-onderwijs, bedrijfsopleidingen en bedrijfsleven.** Ondernemers geven aan dat er meer aandacht moet komen voor vakopleidingen in het algemeen en samenwerkingsverbanden tussen onderwijs en bedrijfsleven, zoals Techniekhuis Twente, in het bijzonder. Ondernemers ervaren regelmatig frictie tussen de eigen opleiding die zij als werkgever financieren/faciliteren en het reguliere MBO-onderwijs. Meer en betere vakinhoudelijke afstemming tussen onderwijsinstellingen en bedrijfsleven lijkt hierbij wenselijk. We moeten ervoor zorgen dat hetgeen de scholier op zijn opleiding leert zo goed mogelijk aansluit op hetgeen hij op een later moment in het bedrijf moet gaan uitvoeren. Deze wens vanuit ondernemers is een hele logische behoefte wanneer we kijken naar de grote vraag naar technisch personeel.

2) **Meer aandacht voor mogelijkheid tot instroom en zijinstroom**. Hierbij werd de wens uitgesproken om, in samenwerking met UWV, gemeenten en werkgevers, te komen tot een eenduidige opzet om mensen te helpen aan werk of als zij-instromer over te stappen op andersoortig werk. Het verder uitwerken van deze ondernemerswens kan mooie kansen bieden om het onder- en onbenutte arbeidspotentieel in deze regio te mobiliseren.

3) **Meer mogelijkheid tot bundelen van werkkrachten**. Het onderling uitwisselen van personeel. Als voorbeeld werd door ondernemers een flexibele pool voor seizoensarbeid genoemd.

Een element uit het Regionaal Actieplan dat goed aansluit op deze wensen van Twentse ondernemers is het project 'Skills Twente' met de Twentse huizen die ieder een sector vertegenwoordigen. Elementen die goed aansluiten bij de wensen van ondernemers zijn de aandacht voor zij-instromers, arbeidspooling en onderwijs in samenwerking met werkgevers.

Figuur 10: Skills Twente met de Twentse huizen

Unit Matching	Unit Skills	Unit Scholing	Unit Informatie, Advies en Profilering	Unit Innovatie en ontmoeting
Diensten • Matching vraag & aanbod • Arbeidspooling • Detachering • Digitale arbeidsmarkt dienstverlening	*Diensten* • Skills trainingen in simulatie/praktijkruimtes • Kort durende training/cursus • Loopbaanadvies • Assessments-competentietests • Advies over opleidingsvraagstukken	*Diensten* • BBL opleidingen • Langdurige training/cursussen	*Diensten* • Voorlichting en advies over werken in de branche • *De Explore Room* waar je op via moderne media de wereld van de branche kan ontdekken • Beroepenoriëntatie • Advies bij studiekeuze	*Diensten* • Field lab voor innovatie • Conferenties • Vergaderarrangementen • Het (Thema)-café • Flexplekken
Doelgroepen • Werkenden • Werkzoekenden • Werkgevers • HR professionals	*Doelgroepen* • Werkenden/ baanswitchers • Werkzoekenden • Werkgevers • HR professionals	*Doelgroepen* • Schoolverlaters • Zijinstromers (om- her- en bijscholing)	*Doelgroepen* • Scholieren/studenten • Werkzoekenden • Baanswitchers	*Doelgroepen* • Werkgevers • HR-professionals • Start-ups
Uitvoerders • Werkplein Twente • Uitzendorganisaties • Het Loopbaanstation	*Uitvoerders* • ROC van Twente • Saxion • Particuliere opleiders • SW-organisaties • Werkplein Twente (Adviesteam Leren en Werken) • Het Loopbaanstation	*Uitvoerders* • ROC van Twente in samenwerking met ondernemers • Overige opleiders/onderwijsorganisaties	*Uitvoerders* • Onderwijs in samenwerking met Werkgevers • Twente Branding	*Uitvoerders* • Werkgevers (georganiseerd of afzonderlijk) • Vastgoed eigenaar/fysieke locatie(s)

Bron: Regionaal Actieplan Regio Twente, Doe-agenda arbeidsmarktregio Twente 2019 en 2010, april 2019

Toekomstbestendige arbeidsmarktoplossingen met het bedrijfsleven aan het roer

We hebben vastgesteld dat het beter gaat met de Twentse arbeidsmarkt en de regionale economische groei dan enkele jaren geleden. Tegelijkertijd is er nog steeds grote vraag naar mensen met specifieke kwalificaties zoals ICT- en technisch personeel. Het aantal vacatures blijft stijgen en er zijn 33.300 mensen in Twente die tot het onder- en onbenutte arbeidspotentieel behoren. Om de door het ministerie van SZW beschikbaar gestelde middelen optimaal te laten renderen en de Twentse frictiewerkloosheid verder terug te dringen, is een meer regionale focus nodig waarbij de overheid ruimte biedt aan het bedrijfsleven voor regionale detacheringsbureaus en maatwerkopleidingen die voorzien in de specifieke arbeidsvraag vanuit het bedrijfsleven. Wanneer we dit willen bewerkstelligen horen daar de volgende acties bij:

1. **Het gerichter aanboren van het onderbenutte- en onbenutte arbeidsmarktpotentieel**
   Nu er een aanbod van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid: 'Perspectief op Werk'

ligt en in reactie hierop het Regionaal Actieplan gesteund door VNO-NCW aan de Tweede Kamer is aangeboden, is het nu zaak om ondernemers eigenaar te maken. Er ligt nu dan ook een open uitnodiging aan ondernemers om, in lijn met het Regionaal Actieplan, de discrepantie tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt aan te pakken door onder andere gericht te kijken naar hoe het onderbenutte- en onbenutte arbeidsmarktpotentieel is aan te boren. Hierbij kan aangesloten worden bij in het Regionaal Actieplan geformuleerde ontwikkelingen zoals 'Skills Twente' met het Twents Fonds voor Vakmanschap, het Twents Huis voor Logistiek en het Twents Huis voor Techniek, Bouw en Infra. Het idee is om hierop de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Tamara van Ark, uit te nodigen in Twente.

2. **Ruimte creëren voor een regionale detacheringsmakelaar** waarbij ondernemers en hun arbeidsmarktbehoefte leidend zijn en het UWV en Twentse gemeenten aanhaken. Hierbij dienen concrete targets meegegeven te worden in termen van het aantal succesvolle arbeidsplaatsingen.

BIJLAGE 2

Actielijn: Bereikbaarheid en vestigingsklimaat

Goede bereikbaarheid over weg, water en spoor in combinatie met beschikbaarheid van voldoende betaalbare woningen zijn basisvoorwaarden voor een goed vestigingsklimaat voor werkgevers en werknemers in Twente. Hoe is het met de bereikbaarheid en het woningaanbod van Twente gesteld op dit moment?

Bereikbaarheid van Twente: veel geïnvesteerd in asfalt, op het spoor valt nog winst te behalen

Twente kent een sterk ontwikkeld Daily Urban System. Er zijn nauwe verbindingen tussen Almelo, Hengelo, Enschede en het omliggende gebied. Van de Twentenaren werkt meer dan 80% binnen de regio en veel verplaatsingen spelen zich binnen Twente af. Maar de schakelfunctie van Twente reikt verder. Onze regio is een logistiek knooppunt met een belangrijke achterlandfunctie voor de haven van Rotterdam. De containerterminal in Hengelo is één van de grootste binnenhavens van Nederland met een omslag van ongeveer 3 miljoen ton aan goederen per jaar. Twente vormt een schakel tussen de Randstad, de rest van Nederland en Noord- en Oost-Europa. De A1 en het Twentekanaal zijn daarbij de belangrijkste verbindingen. Men is al in 2013 begonnen met planvorming voor verbreding van de A1 tussen Apeldoorn-Zuid en knooppunt Azelo, een traject van ruim vijftig kilometer. Dit is een project waarmee ruim €400 miljoen is gemoeid en één van de grootste en langstlopende infraprojecten in de Nederlandse geschiedenis zal worden. In maart 2019 vond de aftrap van dit megaproject plaats. Naast de aanpak van de A1 zijn ook de N-wegen van en naar Twente onder handen genomen. Zo is de N35, de verbindingsweg die Zwolle met Enschede verbindt, de enige N-weg in Nederland die eerder van bezuinigingen is ontzien. Eind vorig jaar is zelfs weer een Rijksbijdrage van €12,5 miljoen beschikbaar gesteld voor de N35. Ook in de zomer van 2019 zal weer verder gewerkt worden aan deze weg. Verder is in mei 2018 de geheel vernieuwde N18 in gebruik genomen. Deze nieuwe 27 kilometerslange autoweg verbindt Groenlo met Enschede. Deze weg heeft de regio beter bereikbaar gemaakt; de reistijd tussen Groenlo en Enschede werd hiermee 20 minuten korter. Ook is de maximumsnelheid op dit traject verhoogd van 80 naar 100 kilometer per uur. Op het gebied van extra asfalt is nog veel te wensen, maar daar ligt voor ondernemers nu niet de allerhoogste prioriteit.

Intensievere treinverbinding tussen Twente en Randstad noodzakelijk

Er wordt momenteel hard aan het wegennet gewerkt, maar op het spoor valt de meeste winst te behalen. Er gaan in 2020, net als in 2019, slechts twee intercitytreinen per uur vanuit Enschede richting de Randstad. Enschede – Schiphol (één keer per uur) en Enschede – Den Haag Centraal (één keer per uur). De laatste trein richting de Randstad vertrekt ‘s avonds al om 22:46 uur vanuit Enschede (richting Schiphol). Wanneer je als Tukker op zaterdagavond vanuit Amsterdam Centraal terug naar Enschede wil, dan dien je de laatste trein van 23:30 uur te nemen en ben je maar liefst 2 uur en 14 minuten onderweg. Samen met de Intercity Berlijn blijft in

2020 weliswaar een rechtstreekse verbinding tussen Oost-Nederland en de regio Amsterdam behouden[1], maar wil de regio Twente aantrekkelijk blijven voor werknemers en werkgevers die van buiten de regio komen, dan is een intensievere en snellere treinverbinding noodzakelijk.

Momenteel vinden er gesprekken plaats om, naast de bestaande internationale intercity, ook een 'turbotrein' tussen Amsterdam en Berlijn via Twente te laten lopen. Adviesbureau AT Osborne, dat voor het ministerie van I&W een quickscan uitvoerde, verwacht dat de hogesnelheidslijn tussen de hoofdsteden van Nederland en Duitsland op z'n vroegst pas na 2030 gerealiseerd kan worden. Er liggen nu drie mogelijke routes op tafel: van Amsterdam via Deventer en Hengelo, van Amsterdam via Zwolle en Hengelo, en van Amsterdam via Arnhem en het Roergebied naar Berlijn.

Op basis van de 'quick scan' van onderzoeksbureau AT Osborne[2] lijkt de route via Deventer en Hengelo het meest kansrijk omdat voor de variant via Zwolle enorme infrastructurele maatregelen nodig zijn (waaronder een dubbelspoor tussen Zwolle en Wierden ter waarde van 600 tot 900 miljoen euro) en de variant via Arnhem zeer slecht in te passen valt op het binnenlandse net. Mocht de hogesnelheidstrein daadwerkelijk via Deventer en Hengelo gaan rijden, dan is er in totaal 4,7 tot 6,9 miljard euro nodig voor spooraanpassingen. Deze hogesnelheidslijn kan mogelijk voor de nodige tijdswinst zorgen tussen Twente en Amsterdam. Bottomline hierbij moet zijn: vanuit Twente de Ziggodome bereikbaar binnen één uur en een kwartier en het centrum van Amsterdam binnen anderhalf uur.

---

[1] Adviesaanvraag dienstregeling NS 2020

[2] Quick Scan Verbetering treinverbinding Amsterdam-Berlijn, AT Osborne en Royal Haskoning DHV, dec. 2018

BIJLAGE 3

Lijst gesproken ondernemers

In de periode februari 2019 tot en met juni 2019 zijn 47 grote-, middelgrote- en kleine bedrijven bezocht uit twaalf verschillende branches en geografische verspreid over vijftien vestigingsplaatsen in Twente.

Bedrijfsnaam	Contactpersoon	Vestigingsplaats
Aebi Schmidt	Arjan Ester	Holten
Aeronamic	Steffen de Vries	Almelo
BrixCRM	Edwin Siebum	Almelo
BTG	René Venendaal	Enschede
Cirex	Jeroen Spoelder	Almelo
De Groot	Gerard Beltman	Vroomshoop
De IJskuip	Erik Kuiper	Denekamp
Demcon	Dennis Schipper	Hengelo
Dirk Nijhuis & Appels	Erwin Nijhuis	Enschede
Eaton	Matty Hummelink	Hengelo
Enrichment Technology	Leon Lagendijk	Almelo
Erfgoed Bossem	Dennis Rerink	Lattrop
Euroring	Jacco Bezema	Hengelo
Farwick Groenspecialisten	Han Farwick	Enschede
Flexxolutions	Martin Nieuwmeijer	Oldenzaal
GEAS	Gert-Harm ten Bolscher	Enschede
Gullimex	Bert Nijboer	Borne
Hasman BV	Hans Roeleveld	Beuningen
Heutink	Henk Fokke	Rijssen
Holland Hydrolics	Rob van den Nieuwboer	Hengelo
Hollander Techniek	Evert Bluemink	Almelo
HP Valves	Richard Laarveld	Hengelo
Huiskes Kokkeler	Jan Koopman	Enschede
IMS	Ton Pothoven	Almelo
Jongbloed Fiscalsten	Dennis Jongbloed	Enschede

Bedrijfsnaam	Contactpersoon	Vestigingsplaats
MSG Koeriers	Arjan Kleizen	Enschede
Müller Fresh Food	Jan-Peter Müller	Holten
Nijenhuis Wigger	Nico Nijenhuis	Enschede
NTS Norma	Frank Biemans	Hengelo
Power Packer	Jan Smit	Oldenzaal
Proteq Bodygear	Fred Tijink	Enschede
Reinten Infra	Herman Reinten	Oldenzaal
Royal Grolsch	Koert van 't Hof	Enschede
Sigmax	Leo van den Ende	Enschede
Switch IT	Bob Vos	Enschede
Thales Groep	Gerben Edelijn	Hengelo
TKH	Alexander van der Lof	Haaksbergen
Trebbe	Hein Trebbe	Enschede
Trioliet	Robert Liet	Oldenzaal
Twepa	Coen Brinkman	Enschede
Uzin Utz	Gerben Bouwmeester	Haaksbergen
Van der Molen Techniek	Guido van der Molen	Enschede
VDL	Sander Verschoor	Almelo
VIRO	Jacob Vlasma	Hengelo
Visschedijk Facilitair	Erwin Wigbold	Hengelo
Vredestein	Jeroen Wilbers	Enschede
Werktuig en Bouwdienst	Frank Kuiper	Denekamp